

Smaakmaker

DE VOLLEDIGE WERKEN VAN EDWARD VERMEULEN

5. 17
21.

21 DAGBOEK VAN
EENBANNELING
UITGAVE J. LANNOO TE THIELT

DE WERKEN VAN EDWARD VERMEULEN
(WARDEN OOM)

DAGBOEK
VAN EEN BANNELING

UIT ONS VOLK
VOOR ONS VOLK

DRUK & UITGAVE J. LANNOO, TIELT

Situering

Warden Ome, schuilnaam van Edward Vermeulen, was al voor de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek een bekend volksschrijver. Hij was gemeente-ontvanger van Hooglede, sterk verbonden met de Vlaamse beweging.

Toen in september 1917 de Duitsers aan de IJzer het front wilden “reorganiseren” hebben ze tientallen dorpen in de Westhoek doen ontruimen en de bewoners verdreven naar Limburg en de provincie Antwerpen, waar ze ondergebracht werden bij particulieren, dikwijls “soort bij soort”: om de sociale verschillen niet te sterk te laten wegen.

In de gemeente Balen, die toen ongeveer 7.000 inwoners telde, werden meer dan 1.000 verdrevenen geplaatst. Kennelijk een zware belasting voor iedereen.

Vermeulen beschrijft in dit “Dagboek van een banneling” het relaas van hun uittocht, de aankomst in Balen, de weken en maanden verblijf hier, zijn kennismaking met de psychiatrische instelling in Geel, zijn aanhouding door de Duitsers en zijn verblijf in de gevangenis van Turnhout, wegens “staatsgevaarlijke geschriften en opzetten tegen de Duitsers”...

Dit boek is beslist het lezen meer dan waar voor iedereen die banden heeft met Balen.

Kamiel Mertens, redacteur 2020
Balen, 17.07.2020

INHOUD :

	Blz. :
Eerste deel : DAGBOEK VAN WARDEN OOM.	
Voorwoord	6
Kwaweerswolken	7
De Vlucht	20
In Meulebeke	32
Augusta	
In het Net	58
Op den Avapeur	72
Eene Maand in Baelen op Nethe	92
Zondag 9 September — Maandag 10 Sept. — Woensdag 12 Sept. — Donderdag 13 Sept. — Vrijdag 14 Sept. — Zaterdag 15 Sept. — Zondag 16 Sept. — Maandag 17 Sept. — Vrijdag 21 Sept. — Zondag 23 Sept. — Maandag 24 Sept. — Dinsdag 25 Sept.	
Gheel	113
Oranje-Sonnet N° 4 — Oranje-Sonnet N°5	
Woekeraars	127
Pharailde en Palmiere — De Boomen spreken	
 Tweede deel : DAGBOEK VAN EEN BLOEDVERWANT.	
Oorlog	137
Slag aan den IJzer en Beschiëting van Nieuwpoort — Brand der Kerk — Geredde Kerkornementen en kostbare Voorwerpen — Bezoek aan Nieuwpoort — Einde van 1914	
Anno 1915	151
Januarij — Naar Engeland, vier Zusters Gedekoreerd — February — Maart — April — Mei — Juni — Juli — Oogst — September — October — December	
Anno 1916	172
Januari — Februari — Maart — April — Mei — Juni — Juli — Augusti — September — October — November — December — Overzicht van 1916	
Anno 1917	211
Januari — Maart — April — Mei — Juni — Julius — Oogst — September — October — November — December — Overzicht van 1917	
Anno 1918	245
Januari — Februari — Maart — April — Mei — Juni — Juli — Oogst — October — November — December	
Anno 1919	271

KWAWEERSWOLKEN.

ONS martelaarschap duurde nu daaromtrent al drie jaar. Drie jaar dus leefden wij er als platgedouwen tusschen de soldaten, niets te zien krijgend dan soldaten, soldatenwagens, soldatenautos, soldatenvelos, soldatentrans, niets, dan wat soldaat en grijs en eentonig en soldaatachtig was.

We'n hoorden er ook niets anders dan soldatenklap, soldatengeschreeuw, soldatengehuil, soldatengevloek, soldatengezang en gefluit, zoodat alles wat we hoorden en zagen, drie jaar lang, dit komend van wàar het kwam, ons al de neus en de keel zoodanig, maar zoodànig uitliep, dat wij ons voelden gaan, ràs, tot eene verveling die uitliep op dwaze levensmoeheid. Voegt daarbij het besef bij ons van den gevaarlijken algemeenen toestand, het uitbloeden en het totaal ruwineeren van Vlaanderen en geheel Belgie, onze aanblik op de toekomst, daar we rondom ons niets meer ontwaarden dan fabrieken, brouwerijen en stokerijen met verdemolierde werktuigen en dichterbij getuigen waren van de verdoemelijke geldklopperijen op de beurs van boeren en burgers en de bandietachtige schuimerijen in de geldkoffers der gemeenten.

Drie jaar lang zoo leven! Drie jaar lang in zich dragen een vretende vlamme van haat tegen den vijand en een gloed van liefde voor het Vaderland, want naarmate de haat tegen den brutalen overweldiger in ons verscherpte, groeide in ons de vaderlandsliefde aan.

Dit is een feit dat niet te loochenen valt. Dit was een algemeene toestand.

We leden!

En bij al dit lijden sloop er, na de drie jaar, nog een nieuw tergend bij. Het groote zomeroffensief barstte los aan het Westfront en een ijselijke angst sprong ons te lijve, namelijk, het vooruitzicht der ontruiming onzer gemeente. Dag en nacht rees nu die

hatelijke vrees in ons op. Als we na een lange martelaarsdag tusschen de soldaten overgebracht te hebben, 's avonds met de vrienden in onzen gezelschapskring bijeen kwamen, rolde 't al veel tusschen twee verzuchtingen van de lippen: ze zullen ons hier weggagen!

En op een dag van vervloeking, in Juni 1917, vloog het als een loopende vuur de gemeente rond: Hooglede zal ontruimd worden: de Orts heeft het gezeid.

Neen nee, 't kon niet waar zijn! Leugens, vuile leugens! Kom, waarom zouden we verjaagd worden; er werd op Hooglede nooit geschoten en de Engelschen komen langs hier niet door, nooit. Klaps van onnoozelaars en kwaaddoeners, die enkel goed zijn om het volk de dood op het lijf te jagen. Het zijn dezelfde mannen, die gansch den oorlogstijd door met slechte maren rondloopen. Van die mannen komt het, die pot en god zijn met den Orts en zijn gesleep en met dat gespuis rollen en bollen als jongen uit één nest!

Zoo werd dit eerste nieuws onthaald.

Maar, maar, stilletjes, mond tegen oor, vertelde men nu, dat er lijsten opgemaakt werden, verdeelingslijsten per wijk en straat, dit in voorbereiding eener regelmatige verbanning van de bevolking op het voorziene en zoo goed als vastgestelde tijdstip.

Dit nieuws liep rond, eerst stilletjes uitgefluisterd met verzuchtingen, dan ras uitgeroepen met vervloeking en verwenschingen.

Schrikkelijke, schromelijke dagen! Men kon op straat niet verschijnen, zonder door bedrukte mannen en vrouwen aangevat en aangesproken te worden met de eeuwig-kwellende vraag: en moeten wij hier algelijk weg?

Wat antwoorden! In de oogen dier armzaligen las men zoo een hunkerend verlangen naar geruststelling, dat we ons hert van medelijden voelden krimpen en menigmaal met losse gebaren en gemaakte vroolijkheid jolden: slaapt op uwe twee ooren, jongens, Pietje Lucifer is niet sterk genoeg om ons met al het geweld van zijn hoorns en bokkepooten van hier weg te krijgen.

Dan herleefden die dutsen en verlieten ons gelukzalig, om die blijde mare naar hun huis te dragen.

Zoo stierf Juni uit en Juli daagde op in hemelsche zomerpracht. Van waar, hoe en waarmede waren al die rijke vruchten uit den flauwbemesten grond geschoten en weelderig opgegroeid? De akkers stonden bekleed rijker dan in de beste vredejaren. Het korn, men hadde er wielen tegen gerecht; de aardappelvelden blonken zwart van veie groeze en de tabak look boven de voren. Een rijkdom, gansch Vlaanderen door! Hoe jammer, dat de weiden daartusschen vaal en ros lagen, tot den wortel afgeknaagd door de Duitsche peerden! Doch ja, de koeien zouden er niet veel meer door lijden, want ten grootendeele waren ze den dieperik in, morsdoodgehamerd in de menigvuldige legerslachterijen, die als paddestoelen uit den grond, ook in alle centers gerezen waren. Eilaas! onze vette, pondige tanten van koeien, onze trouwe, gezellige Vlaamsche prachtbeesten, die ons, wandelaars, van uit de vette weiden, al over de geschorene hagen, met hare groote goeilijksche oogen liefderijk plachten aan te staren en met de blikken te volgen, ze waren den bosch in, eene voor eene naar den Donau, weg voor altijd. Met moeite hadde men nog één boerderije gevonden in 't bezit van drie melkkoeien. En nog zou het niet staken. Immer werden lijsten opgemaakt, lijsten van de laatste peerden, lijsten van de laatste koeien, lijsten van de laatste verkens, lijsten van de laatste geiten, lijsten van alles wat verteerbaar was. Alles moest er komen. Alles afgeleverd. Alles weg. Alles voor den Duits. Alles kapot!

— We zullen van hier toch weggkomen, steenden de menschen, want hier zouden wij van honger vergaan: ze pakken alles.

— Ik ga hier voor niemand weg, klonk het veel, hoog en brutaal, doch in werkelijkheid wanhopig weg en tegen.

Middelerwijl was de duivelsdans in vollen gang aan het front; dag en nacht kraakte en spookte 't er, met, tusschen al het gekrikkak nu en dan de uitdondering van een dier groote pruimen, die ginder, een paar uren van ons af, met den neus in de ingewanden der aarde gingen wroeten en er putten mieken groot en

diep genoeg om er een huis in te bergen. 's Nachts was het al hemel en vuur en vlamme, eene dooreenflikkering van roode, gele, blauwe lichten, die hoog rechtop schoten en uitstierven, of hangen bleven als vurige weerschijn, of in smeten : flakke ! En maar immer en aldoor bommelde het trommelvuur, bromde het grof geschot en dreunden de mijnewerpers, zoodat onze blinden op hunne haken sprongen en onze deuren wipten en dansten met kletterende geruchten.

Dit was ons dagelijksch muziek en als het helsch lawaai voor een dag of een brokke van een dag stil viel, misten wij iets waarmede wij vergroeid waren. De muziek kenden wij ; we kenden den drogen knal der geloste mijnenwerpers : *boum* kortaf en daarna zijn fluiten *ieoeëij* en dan zijn val : *boum-grrrr*. Dit was ons dagmuziek dat onze ooren scheurde, doch ons geen schrik meer aanjoeg.

's Nachts kregen wij gewoonlijk afwisseling in het concert ; dan kwamen de vliegmachienen al boven onze gewesten ronken ; d'r waren er die klonken als bellen en deze noemden wij zangers. Onder die zangers was er een buitengewone groote die elken nacht rondwareerde en bommen liet vallen als gooide ze die uit manden. Hoe dikwijls voelden wij ons bedde niet dansen. Ook de vensterblindes en de deuren klabetterden binst ginder, te Roeselare, de fabrieketrompen alarm tuitten en gansch de streek in rep en roere brachten met hun akelig noodgehuil. Dan sprongen we soms voor eenige minuutjes te beene, gingen buiten de lucht inkijken en dan terug in ons bedde, om te slapen als 't kon en te droomen.

Dat muziek was ver van iedereen te voldoen ; als we dan de volgende dagen vernamen wat ijzingwekkende gevolgen die uitgooïing van bommen hier en daar bewrocht had, klonk er dikwijls een vloek met de bitsige bete : al dat luchtgespuis behoorde op te branden !

Voor een muziek, het was toch wel een muziek, soms een beetje te veel basgegrol en trombaalgeboum, dat ons voor een tijdeke den vaak benam, doch zeker en vast blijft het, dat we